

Współczesna Gospodarka

Contemporary Economy
Electronic Scientific Journal
www.wspolczesnagospodarka.pl

Vol. 7 Issue 2 (2016) 37-51
ISSN 2082-677X

WPLYW GLOBALNEGO KRYZYSU FINANSOWEGO NA ZARZĄDZANIE RYZYKIEM KREDYTOWYM W BANKU

Jerzy Piotr Gwizdała

Streszczenie

Głównym celem artykułu jest przedstawienie roli ryzyka w działalności banku komercyjnego ze szczególnym uwzględnieniem globalnego kryzysu finansowego. W części wstępnej przedstawiono genezę kryzysów gospodarczych, zwłaszcza współczesnego kryzysu z lat 2007–2010, który miał swój początek w Stanach Zjednoczonych na rynku kredytów hipotecznych *subprime*. Sięgające 1831 r. rozważania pozwalają zrozumieć przyczyny wystąpienia tego kryzysu. Następnie poddano analizie wpływ globalnego kryzysu finansowego na skalę działalności kredytowej banków w Polsce, przedstawiając strukturę podmiotową portfela kredytowego, ze szczególnym uwzględnieniem struktury kredytów dla gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw. W drugiej części artykułu omówiono proces zarządzania ryzykiem kredytowym, zwracając uwagę na kluczową rolę polityki kredytowej banku, a także określono warunki i perspektywy rozwoju działalności kredytowej banku komercyjnego. Przedstawiono też kryteria prawidłowej gospodarki kredytowej, wskazując jako optymalne rozwiązanie opracowanie tzw. „podręcznika kredytowego”.

Słowa kluczowe: gospodarka globalna, kryzys finansowy, zarządzanie ryzykiem, kryzyko kredytowe

Wstęp

Zarządzanie ryzykiem kredytowym pozostaje wciąż aktualnym problemem zaprzatającym uwagę teoretyków i praktyków bankowości. Obszerna literatura z zakresu ryzyka kredytowego oraz obecność jego praktycznych aspektów w aktach prawnych zdaje się potwierdzać, że stanowi ono realne zagrożenie dla funkcjonowania banków. Spośród wielu czynności bankowych to właśnie kredytowanie tworzy siłę napędową mechanizmu funkcjonowania banku, generując jednocześnie największy ładunek ryzyka. Działalność kredytowa banku jest

obarczona ryzykiem niepowodzenia, którego nie można uniknąć, gdyż w momencie podejmowania decyzji dostęp do bieżących i rzetelnych informacji jest często ograniczony. Co więcej, rozbieżności lub błędy w interpretacji mogą utrudniać podjęcie właściwych decyzji. Istotnym elementem ryzyka są także niekorzystne zmiany otoczenia gospodarczego, na które bank nie ma wpływu. Dlatego też działalność kredytowa powinna być regularnie kontrolowana, przede wszystkim pod kątem dokładnej analizy ryzyka i systemu jego monitorowania. Zarządzanie ryzykiem kredytowym w banku komercyjnym powinno opierać się na wdrożeniu skutecznego zintegrowanego systemu obejmującego wszystkie aspekty związane z kontrolą i oceną, które pozwolą na lepsze i dokładniejsze prognozowanie zagrożeń.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie roli ryzyka w działalności banku komercyjnego ze szczególnym uwzględnieniem globalnego kryzysu finansowego. Ponadto artykuł obejmuje swoją treścią proces zarządzania ryzykiem kredytowym oraz określenie warunków, a także perspektyw rozwoju działalności kredytowej banku komercyjnego.

1. Wpływ kryzysu na strukturę i jakość portfela kredytowego banku komercyjnego

Kryzys finansowy to zjawisko, które jest nieodłącznym elementem gospodarki. W ujęciu historycznym, wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego w okresie ostatnich 30 lat odnotowano 124 poważne kryzysy finansowe, co daje średnio prawie 5 kryzysów rocznie. Oznacza to, że w ciągu 30 lat średnio co 10 tygodni gdzieś na świecie wybuchał poważny kryzys finansowy, który miał istotny wpływ na rodzimą gospodarkę¹.

Współczesny kryzys gospodarczy, który miał miejsce w latach 2007–2010, był jednym z największych, jakie dotknęły większość krajów na świecie, szczególnie wysoko rozwiniętych. Znalazł on swój początek w Stanach Zjednoczonych na rynku kredytów hipotecznych subprime. Aby zrozumieć przyczyny jego powstania, należy przenieść rozważania do 1831 r. To właśnie wtedy w Stanach Zjednoczonych zaczęły działać kasy oszczędnościowo-kredytowe i jeszcze w tym samym roku został udzielony pierwszy kredyt mieszkaniowy². Działalność kas cieszyła się dużą popularnością, jednak na początku lat 30. ubiegłego wieku wielki kryzys zniszczył rynek mieszkaniowy i doprowadził do upadku wielu instytucji tego typu.

W celu wspierania mieszkalnictwa rząd federalny USA powołał Federalny System Bankowy Kredytów Mieszkaniowych (*Federal Home Loan System*), w ramach którego funkcjonowanie rozpoczęło 12 regionalnych Federalnych Banków Kredytów Mieszkaniowych. Zapewniały one finansowanie hipoteczne dla kas oszczędnościowych w całym kraju.

Po zakończeniu II wojny światowej koniunktura odwróciła się, a wśród obywateli USA zaczęło wzrastać zapotrzebowanie na zakup własnego domu. W miarę upływu czasu regulacje dotyczące nadzoru nad kasami ulegały kolejnym zmianom, co w rezultacie doprowadziło do zniesienia kontroli nad tymi instytucjami. Pozbawione odpowiedniego nadzoru kasy zaczęły udzielać kredytu osobom o niskich dochodach, a zwiększone ryzyko rekompensowały sobie wysokim oprocentowaniem. Wysoki, rosnący popyt na nieruchomości, wynikający z łatwości uzyskania kredytu mieszkaniowego (nawet przez osoby niemające stałego dochodu), dodatkowo wpływał na wzrost cen nieruchomości. Zachętą do zaciągania kredytów były także niskie stopy procentowe, które zostały obniżone z 6,5% w połowie 2000 r. do poziomu 1% w połowie 2003 r.³

¹ L. Czarniecki, *Ryzyko w działalności bankowej. Nowe spojrzenie po kryzysie*, Studio EMKA, Warszawa 2011, s. 35.

² A. Przygoda, *Stabilność Systemu Bankowego w Polsce a światowy kryzys finansowy*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów” 2009, z. 93, s. 154.

³ *Współczesny kryzys gospodarczy. Przyczyny, przebieg, skutki*, red. J.L. Bednarczyk, S.I. Bukowski, J. Misala, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 33-34.

Jednocześnie zaciągane przez Amerykanów kredyty subprime, z uwagi na wysokie ryzyko z nimi związane, same stawały się towarem na rynku finansowym. Banki udzielające kredytów subprime sprzedawały je bankom inwestycyjnym w celu podniesienia jakości swojego portfela i pozyskania środków na dalszą akcję kredytową. W bankach inwestycyjnych kredyty subprime grupowano w paczki z innymi, dobrymi kredytami i sekurytyzowano je, emitując papiery wartościowe (*MBS – Mortgage Backed Securities* oraz *CDO – Collateralized Debt Obligations*). Sekurytyzacją zostały objęte także inne rodzaje kredytów: na zakup samochodów i pozostałych dóbr, w ramach kart kredytowych, tworząc szerszą klasę papierów wartościowych zabezpieczonych aktywami kredytowymi (*ABS – Asset-Based Securities*). Atrakcyjność i pewność inwestycji zwiększało ubezpieczenie wykupione przez banki dla części walorów oraz korzystne ratingi wystawione przez agencje ratingowe na tej podstawie.

Bańka spekulacyjna na amerykańskim rynku nieruchomości tworzyła się od połowy lat 90. do 2006 r. W latach 2006–2007 jednocześnie wzrosły stopy procentowe i zmalała wartość nieruchomości, co doprowadziło do sytuacji, w której wielu kredytobiorców nie było w stanie dłużej spłacać swoich kredytów, banki miały coraz gorszy portfel kredytowy, coraz niższe wpływy z rat kredytowych i coraz mniejsze możliwości udzielania nowych kredytów. W efekcie popyt na nieruchomości oraz ich ceny zaczęły spadać, co jednak nie spowodowało wstrzymania akcji kredytowej i dalszej sprzedaży kredytów w celu ich sekurytyzacji. Ponieważ coraz więcej osób nie spłacało swoich zobowiązań, banki przystępowały do realizowania zabezpieczenia w postaci hipotek na nieruchomościach. Kolejni kredytobiorcy przestawali spłacać kredyty subprime, a ich liczba nadal rosła. Kłopoty kredytobiorców, uniemożliwiające im spłatę zaciągniętych wcześniej kredytów, były wynikiem spowolnienia gospodarki amerykańskiej, które pociągało za sobą wzrost bezrobocia. Te czynniki wywołały spadek cen rynkowych papierów wartościowych (MBS), co z kolei wymusiło na bankach inwestycyjnych ich przecenę wg bieżącej wartości rynkowej.

Dla instytucji działających na rynku finansowym zaczęły się poważne problemy. Niemożliwe do wyegzekwowania zobowiązania, wzrost kosztów pozyskania kapitału oraz praktycznie całkowite zaprzestanie akcji kredytowej spowodowały ogromne straty dla wielu banków, które niejednokrotnie przyczyniły się do ich upadłości (15 września 2008 roku swoją upadłość ogłosił jeden z największych banków inwestycyjnych – Lehman Brothers).

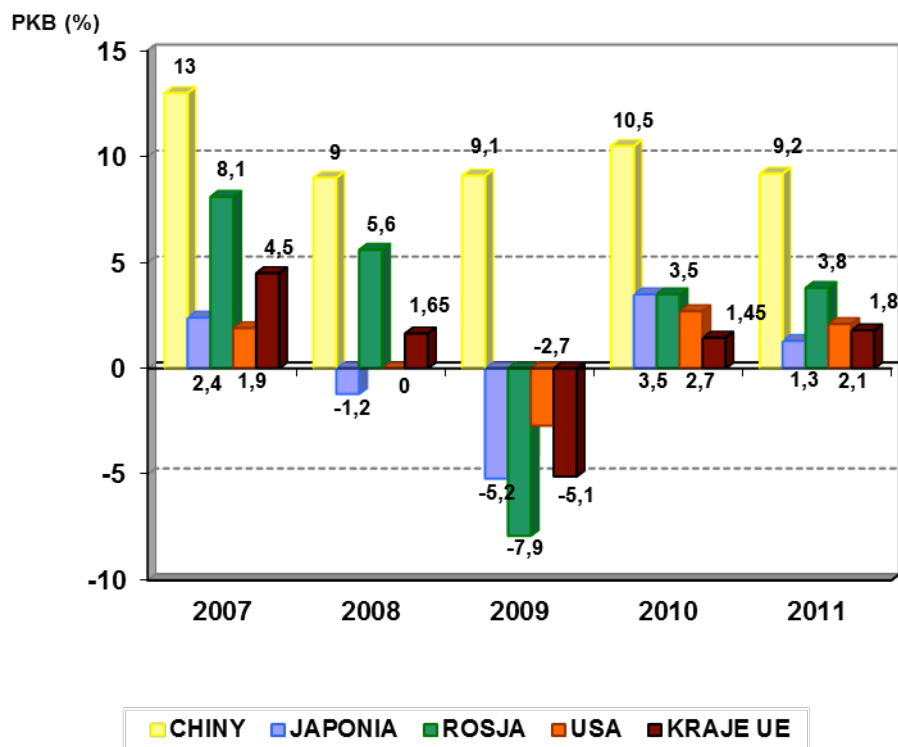
Kryzys, który rozpoczął się w Stanach Zjednoczonych, rozprzestrzenił się na całą gospodarkę światową, dotknął wysoko rozwiniętych gospodarek krajów europejskich oraz gospodarek krajów wschodzących, tj. Japonii czy Chin (rysunek 1). Stał się przykładem na to, że w dobie globalizacji kryzysy będą rozprzestrzeniały się szybciej oraz dotkną coraz więcej państw⁴.

Analizując wykres 1 można zauważyć, że w latach 2008–2009 większość państw odnotowała spadek PKB. Ta sytuacja doskonale ukazuje, jak silne są powiązania między rynkami. Okazuje się, że z kryzysem mamy do czynienia nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale jego skutki odczuwalne są – w większym lub mniejszym stopniu – na całym świecie.

W latach 2010 i 2011 globalne osłabienie gospodarki przeszło stopniowo w etap stabilizacji. Rok 2010 był okresem szybkiej odbudowy produkcji i handlu międzynarodowego, a także zatrudnienia i inwestycji. Natomiast rok 2011 przyniósł spowolnienie ożywienia, a nawet – w niektórych krajach, w tym strefy euro – pojawiły się tendencje stagnacyjne i zagrożenie ponowną recesją.

Globalny kryzys ujawnił skalę i tempo zachodzących od dłuższego czasu zmian ekonomicznych w świecie oraz rosnącą rolę polityczną nowych potęg gospodarczych, w tym głównie Chin.

⁴ M. Adamczyk, *Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej. Wyzwania gospodarki globalnej*, „Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego” 2012, nr 31, s. 22.

Rysunek 1. PKB w wybranych krajach świata w latach 2007–2011 (w skali roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ministerstwo Gospodarki, *Koniunktura gospodarcza w wybranych krajach w okresie kryzysu finansowego*, Warszawa 2011.

Bezpośrednie skutki kryzysu finansowego odczuwalne na rynkach rozwiniętych w Polsce miały raczej ograniczony zasięg działania. Wynika to nie tylko z daleko idącego nadzoru nad rynkiem, ale również słabego stopnia rozwoju usług finansowych.

Celem zobrazowania wpływu globalnego kryzysu finansowego na skalę działalności kredytowej banków oraz uzyskania aspektu praktycznego omawianych zagadnień przedstawiono strukturę podmiotową portfela kredytowego (tabela 1), ze szczególnym uwzględnieniem struktury kredytów dla gospodarstw domowych (tabela 2) oraz przedsiębiorstw (tabela 3).

W polskim sektorze bankowym zauważalne jest ograniczone tempo wzrostu akcji kredytowej. Analizując tabelę 1, można dostrzec, że w latach 2011–2013 odnotowano stosunkowo niski przyrost akcji kredytowej.

Tabela 1. Struktura podmiotowa portfela kredytowego w Polsce

	Wartość bilansowa brutto (mld zł)			Zmiana nominalna w 2013 r.
	2011	2012	2013	
Kredyty ogółem	911,3	935,2	972,7	37,5
1. Sektor finansowy	25,8	32,8	41,3	8,6
2. Sektor niefinansowy	800,7	810,4	838,7	28,3
gospodarstwa domowe	532,0	533,2	555,5	22,3
przedsiębiorstwa	264,5	272,2	278,0	5,7
instytucje niekomercyjne	4,2	4,9	5,3	0,4
3. Sektor budżetowy	84,8	92,0	92,7	0,6

Wartość bilansowa brutto (mld zł)			Zmiana nominalna w 2013 r.	
	2011	2012		2013
wg waluty:				
złote	604,5	659,1	697,5	38,4
waluty	306,8	276,1	275,2	- 0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, Warszawa 2014.

Głównymi obszarami wzrostu były kredyty dla gospodarstw domowych oraz sektora finansowego, podczas gdy wzrost kredytów dla przedsiębiorstw oraz sektora budżetowego uległ wyraźnej stagnacji. W rezultacie przyrost portfela kredytowego w 2013 r. wyniósł 37,5 mld zł i był znacząco niższy niż w latach 2009–2012, kiedy to wahał się w granicach 50–90 mld zł.

Istotnych przyczyn ograniczonego przyrostu akcji kredytowej należy upatrywać w niekorzystnych uwarunkowaniach zewnętrznych, które pomimo stopniowej poprawy nadal wywierają negatywną presję na postawy konsumentów i drobnych przedsiębiorców. Osłabienie tempa wzrostu gospodarki w połączeniu z doświadczeniami ostatnich lat doprowadziło do ograniczenia popytu na kredyt ze strony części podmiotów oraz jego bardziej selektywnej podaży ze strony banków. Dodatkowo korzystna sytuacja finansowa części przedsiębiorstw pozwoliła im na finansowanie rozwoju w oparciu o fundusze własne lub też na wykorzystanie alternatywnych źródeł finansowania.

W skali całego 2013 r. wartość portfela kredytów dla gospodarstw domowych zwiększyła się o 22,3 mld zł, co oznacza, że przyrost stanu akcji kredytowej był wyższy niż ten odnotowany w 2012 r. Stan akcji kredytowej zwiększył się we wszystkich obszarach, przy czym szczególną uwagę zwraca pierwszy od 2 lat wzrost stanu kredytów konsumpcyjnych, który w 2013 r. zwiększył się o 3,2 mld zł.

W największym stopniu zwiększył się stan zadłużenia z tytułu pozostałych kredytów (o 3,2 mld zł), obejmujący kredyty w rachunku bieżącym oraz inne kredyty spłacane jednorazowo, a w mniejszym – kredytów ratalnych (o 1,2 mld zł). Jednocześnie zaobserwowano dalsze zmniejszenie stanu zadłużenia z tytułu kart płatniczych oraz kredytów samochodowych.

Tabela 2. Struktura kredytów dla gospodarstw domowych w Polsce

Wartość bilansowa brutto (mld zł)			Zmiana nominalna w 2013 r.	
	2011	2012		2013
Kredyty ogółem	532,0	533,2	555,5	22,3
1. Kredyty mieszkaniowe	319,0	321,8	336,3	14,5
złotowe	121,2	143,5	167,4	24,0
walutowe	197,8	178,3	168,8	- 9,5
2. Konsumpcyjne	800,7	810,4	838,7	28,3
karty kredytowe	13,5	12,6	12,2	- 0,4
samochodowe	6,8	5,7	4,8	- 0,8
ratalne	45,9	48,9	50,1	1,2
pozostałe	64,1	56,2	59,5	3,2
3. Pozostałe	82,7	88,1	92,6	4,6
operacyjne	27,1	31,0	34,5	3,5
inwestycyjne	28,8	28,8	30,4	1,5
nieruchomości	8,8	9,6	10,1	0,6
pozostałe należności	18,0	18,7	17,6	- 1,1

Wartość bilansowa brutto (mld zł)			Zmiana nominalna w 2013 r.	
	2011	2012		2013
wg waluty:				
złote	317,5	341,4	374,4	33,0
waluty	214,5	191,9	181,1	- 10,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, Warszawa 2014.

Po obserwowanym w końcu 2012 r. silnym zmniejszeniu przyrostu kredytów mieszkaniowych w 2013 r. doszło do jego przyspieszenia. W rezultacie w 2013 r. wartość portfela kredytów mieszkaniowych zwiększyła się o 14,5 mld zł, choć był to przyrost najniższy na przestrzeni kilku ostatnich lat.

Przyczyn odnotowanego w ostatnich latach osłabienia tempa wzrostu kredytów mieszkaniowych należy upatrywać pośród wielu czynników. Pogorszenie perspektyw wzrostu gospodarczego skutkowało wzrostem obaw części gospodarstw domowych o ich przyszłą sytuację dochodową, co nie sprzyjało podejmowaniu długoterminowych zobowiązań, jak również wywołało zaostrzenie polityki kredytowej niektórych banków.

Silną barierę stanowiła też niekorzystna relacja przeciętnych cen mieszkań do przeciętnych wynagrodzeń gospodarstw domowych. Części z nich po prostu nie było stać na zaciągnięcie kredytu mieszkaniowego bądź też jego zaciągnięcie wiązało się z dużym ryzykiem, prowadziło do obniżenia bieżącej konsumpcji oraz ograniczenia tworzenia oszczędności.

Z kolei zwiększenie akcji kredytowej, do jakiego doszło w 2013 r., należy wiązać z silną redukcją stóp procentowych NBP, stabilizacją cen na rynku nieruchomości, stopniową poprawą koniunktury gospodarczej oraz nowelizacją Rekomendacji S Komisji Nadzoru Finansowego.

Pozostałe kredyty dla gospodarstw domowych – podobnie, jak w latach ubiegłych – cechował stabilny przyrost. W rezultacie w skali całego roku ich wartość zwiększyła się o 4,6 mld zł.

Obserwowane silne spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego przełożyło się na niską dynamikę przyrostu kredytów dla sektora przedsiębiorstw. W konsekwencji, w skali całego 2013 r., wartość kredytów dla sektora przedsiębiorstw zwiększyła się jedynie o 5,7 mld zł. Przyrost zadłużenia dokonał się głównie w obszarze kredytów dla dużych przedsiębiorstw, podczas gdy zadłużenie w sektorze MŚP wykazywało tendencje marginalnego spadku.

Tabela 3. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw w Polsce

Wartość bilansowa brutto (mld zł)			Zmiana nominalna w 2013 r.	
	2011	2012		2013
Kredyty ogółem	159,0	164,8	163,9	- 0,9
1. MŚP	319,0	321,8	336,3	14,5
operacyjne	57,5	62,3	59,0	- 3,3
inwestycyjne	47,5	47,2	50,5	3,3
nieruchomości	39,9	42,0	40,8	- 1,2
pozostałe należności	14,2	13,3	13,6	0,3
2. Duże przedsiębiorstwa	105,5	107,4	114,0	6,6
operacyjne	47,9	47,1	50,3	3,2
inwestycyjne	36,5	34,4	36,5	2,0
nieruchomości	8,4	9,2	8,8	- 0,4
pozostałe należności	12,7	16,7	18,5	1,8

Wartość bilansowa brutto (mld zł)				Zmiana nominalna w 2013 r.
	2011	2012	2013	
wg waluty:				
złote	192,9	208,8	207,9	- 0,9
waluty	71,6	63,5	70,1	6,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, Warszawa 2014.

W kontekście ograniczonej w ostatnich latach dynamiki wzrostu akcji kredytowej dla sektora przedsiębiorstw należy zauważyć, że systematyczny rozwój gospodarki i rynku finansowego prowadzi także do rozwoju alternatywnych form finansowania przedsiębiorstw (np. emisji papierów dłużnych, emisji akcji, leasingu czy faktoringu).

Otwartość polskiej gospodarki oraz powiązania przedsiębiorstw z międzynarodowymi rynkami finansowymi powodują, że w przypadku niektórych firm dużą rolę odgrywa także finansowanie zagraniczne. Należy pamiętać, że zasadnicze znaczenie w finansowaniu przedsiębiorstw odgrywają środki własne oraz zobowiązania wobec partnerów handlowych.

Niskie tempo dynamiki kredytów to zjawisko występujące w większości krajów Unii Europejskiej. Na tle innych krajów Unii Europejskiej dynamikę akcji kredytowej w Polsce można uznać za zadowalającą. Na koniec 2013 r. roczne tempo wzrostu kredytów dla gospodarstw domowych w strefie euro wynosiło $-0,1\%$, kredytów konsumpcyjnych $-3,0\%$, mieszkaniowych $0,7\%$, a kredytów dla przedsiębiorstw $-3,0\%$ (w Polsce odpowiednio: $4,1\%$, $4,5\%$, $2,6\%$ i $2,0\%$). Główną przyczyną osłabienia wzrostu akcji kredytowej jest długotrwały kryzys finansowy oraz związana z nim zmiana postaw części gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i banków.

Pomimo obserwowanego silnego osłabienia tempa wzrostu gospodarki oraz słabej sytuacji na rynku pracy jakość portfela kredytowego pozostaje stabilna. W całym roku 2013 stan kredytów zagrożonych uległ marginalnemu zmniejszeniu ($-0,5$ mld zł). Zmniejszył się też ich udział w portfelu z $7,7\%$ na koniec 2012 r. do $7,4\%$ na koniec 2013 r. Biorąc pod uwagę poszczególne portfele, poprawę zarejestrowano w obszarze kredytów konsumpcyjnych (stan kredytów zagrożonych zmniejszył się o $2,8$ mld zł), stabilizację w kredytach dla przedsiębiorstw (stan kredytów zagrożonych uległ marginalnemu obniżeniu o $0,1$ mld zł), natomiast pogorszenie odnotowano w portfelu kredytów mieszkaniowych (stan kredytów zagrożonych wzrósł o $1,5$ mld zł) oraz pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych (stan kredytów zagrożonych wzrósł o $0,9$ mld zł).

Podsumowując powyższe, należy stwierdzić, że największe ryzyko na tle innych portfeli generuje portfel kredytów mieszkaniowych. Wywołuje on wiele rodzajów potencjalnego ryzyka po stronie klientów, banków i gospodarki. Ryzyko to wynika w szczególności z dominującej roli kredytów mieszkaniowych w bilansie sektora bankowego oraz wysokiego udziału kredytów denominowanych generujących wiele rodzajów ryzyka (m.in. kwestia pozwów w sprawie kredytów zaciągniętych w CHF), a także wysokiego wskaźnika LTV dużej części portfela kredytowego (ponad 500 tys. kredytów o $LTV > 80\%$, w tym ponad 200 tys. kredytów o $LTV > 100\%$). Dodatkowo trzeba wskazać kwestie społeczne i prawne związane z realizacją zabezpieczeń oraz wpływ na rynek nieruchomości potencjalnej realizacji zabezpieczeń.

Mając na uwadze wskazane zagrożenia, Komisja Nadzoru Finansowego dokonała nowelizacji Rekomendacji S, której wprowadzenie do powszechnej praktyki bankowej zwiększy bezpieczeństwo banków i ich klientów oraz będzie sprzyjać stabilnemu długookresowemu rozwojowi rynku nieruchomości.

2. Rozwój działalności kredytowej banku komercyjnego w aspekcie ograniczenia ryzyka kredytowego

Współczesny bank komercyjny, realizując swoją politykę, podejmuje wiele działań zmierzających do ograniczania wzrostu ryzyka kredytowego i portfeli kredytowych. Banki komercyjne podejmują działania wspierające redukcję ryzyka kredytowego zarówno w zakresie pojedynczej transakcji, jak i na poziomie całego portfela.

Ograniczanie ryzyka na poziomie pojedynczej transakcji powinno koncentrować się na stałym ulepszaniu metod oceny zdolności kredytowej. Rzetelna i kompletna informacja w zakresie dochodu, kosztów utrzymania oraz poziomu całkowitego zadłużenia – z wykorzystaniem wewnętrznych i zewnętrznych baz danych – potencjalnego klienta pozwalają na uniknięcie problemów ze spłatą należności w trakcie trwania umowy kredytowej. Niezbędna jest również kwestia zabezpieczenia kredytu, które przyjmuje się w ramach kryterium m.in. wartości oraz możliwości upłynnienia. W celu ustalenia preferowanych form zabezpieczeń bank powinien posłużyć się analizą historyczną poziomu odzysku z poszczególnych jego form⁵. Ponadto jedną z technik ograniczania ryzyka kredytowego jest stosowanie pomniejszenia podstawy do tworzenia rezerwy celowej utworzonej na poszczególne rodzaje ekspozycji. To swego rodzaju bufor bezpieczeństwa, który w planie finansowym banku jest ujmowany jako element kosztów.

Ograniczanie ryzyka kredytowego na poziomie łącznego portfela odbywa się głównie przez dywersyfikację struktury udzielonych ekspozycji w wielu przekrojach (różnorodność aktywów w portfelu). Modelowo kryteria dywersyfikacji ustala się w taki sposób, aby grupy aktywów były ze sobą jak najmniej powiązane – skutkiem czego negatywne wydarzenie losowe wpływa tylko na część aktywów, a nie na cały portfel. Kryteria dywersyfikacji jakościowej w pewnym sensie wyznaczają kryteria segmentacji portfela kredytowego. Segmentację można określić jako klasyfikację aktywów w portfelu ze względu na przyjęte kryteria. Jej celem jest dokładna analiza portfela, sprawozdawczość, a także przygotowanie danych do pomiaru ryzyka kredytowego.

Segmentacji portfela kredytowego można dokonać ze względu na:

1. rodzaj kredytobiorcy,
2. branżę oraz region, w jakim występuje kredytobiorca,
3. rodzaj produktu kredytowego i termin zapadalności,
4. walutę i wartość kredytów,
5. przeznaczenie kredytów,
6. ustanowione zabezpieczenia (rzeczowe lub osobiste),
7. stopę procentową,
8. jakość ekspozycji kredytowych.

Narzędziem dywersyfikacji ilościowej portfela kredytowego są przede wszystkim limity koncentracji dla poszczególnych rodzajów produktów czy grup podmiotowych. System limitów oraz konieczność ustalenia na poziomie adekwatnym dla charakteru działalności i bieżącej sytuacji banku wynika z regulacji zewnętrznych, tj. prawa bankowego, uchwał i rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego. Budowa bezpiecznego portfela kredytowego wymaga stałego procesu dywersyfikacji. Dla właściwej identyfikacji zagrożeń konieczne jest zatrudnienie pracowników o dobrym przygotowaniu merytorycznym, których zaangażowanie przyczynia się do minimalizacji potencjalnych strat finansowych.

Zmienny charakter ryzyka kredytowego determinuje zarówno system jego pomiaru, wznaczenia pułapów limitów kredytowania (w tym poziomu akceptacji ryzyka), pożądanymi i

⁵ M. Rolski, *Racjonalność a ryzyko kredytowe w działalności bankowej*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2014, s. 251.

wymagany zestaw zabezpieczeń prawnych, jak i stosowany mechanizm pokrywania oczekiwanych strat (rezerwy celowe, polityka cenowa, transfer ryzyka)⁶.

Dla prawidłowej gospodarki kredytowej banku kluczowe znaczenie mają konsekwentnie stosowane ostrożnościowe zasady polityki kredytowej, prawidłowo funkcjonujący proces kredytowania, skuteczne systemy wewnętrzne – w tym system kontroli wewnętrznej, a także odpowiednie zasady gromadzenia, opracowywania i przechowywania dokumentacji kredytowej.

Bank powinien również posiadać efektywne mechanizmy kontroli ryzyka kredytowego, obejmujące m.in. limity wewnętrzne na wielkość zaangażowań, skuteczny system przeglądu i klasyfikacji należności oraz metodologię zapewniającą tworzenie i utrzymywanie rezerw celowych na adekwatnym poziomie.

Optymalnym rozwiązaniem dla banku jest opracowanie tzw. „podręcznika kredytowego”, który określałby misję banku w zakresie działalności kredytowej, zasady udzielania kredytów oraz wytyczne odnośnie do kontroli wewnętrznej. Opracowanie i konsekwentne stosowanie podręcznika kredytowego, zawierającego logiczne, spójne i dopasowane do specyfiki banku zasady polityki kredytowej, daje podstawę bezpiecznego udzielania kredytów i administrowania nimi, a ponadto zapewnia:

1. ciągłość filozofii działania i kredytowania banku, niezależnie od zmian w składzie jego kierownictwa,
2. stabilność działania, gdyż służy jako przewodnik dla inspektorów kredytowych,
3. klarowność działania, gdyż ogranicza do minimum nieporozumienia dotyczące zasad udzielania kredytów,
4. zdrowe zasady oceny nowych możliwości udzielania kredytów.

Brak prawidłowych zasad polityki i procedur może doprowadzić do zasadniczych błędów oraz problemów w działalności kredytowej banku komercyjnego, np. do dużej ilości kredytów o obniżonej jakości. Trudne kredyty są często wynikiem słabego zarządzania ryzykiem i słabego nadzoru wewnętrznego nad portfelem kredytowym.

Prawidłowo funkcjonujący proces kredytowy ma na celu ograniczenie do minimum ryzyka udzielanych kredytów i obejmuje wiele szczegółowych procedur kredytowych, które informują pracowników banku o kolejności postępowania przed podpisaniem umowy kredytowej oraz w trakcie jej obowiązywania. W banku komercyjnym proces udzielania kredytu przebiega etapowo i powinien być taki sam dla wszystkich klientów.

Monitoring kredytowy ma na celu możliwie wczesną identyfikację sygnałów ostrzegawczych, które wskazują na prawdopodobieństwo wystąpienia trudnych kredytów. Ujawnienie się należności w sytuacji nieregularnej oznacza dla banku zwiększoną skalę ryzyka kredytowego i stawia go przed trudnym wyborem. W celu zmniejszenia strat z tytułu „złych kredytów” bank rozważa wszystkie możliwości. W praktyce do wyboru ma dwa wyjścia – restrukturyzację kredytu bądź jego windykację.

Restrukturyzacja kredytu polega na zmianie warunków spłaty kredytu na korzystniejsze dla kredytobiorcy. Bank wychodzi z założenia, że lepiej będzie pogodzić się z niewielkimi stratami wynikającymi z opóźnienia terminu spłat (a często także zmniejszenia ich wielkości), niż ponieść duże ryzyko związane z windykacją kredytu. Przy restrukturyzacji podpisany jest aneks do umowy kredytowej, zgodnie z którym spłaty kredytu zostają przełożone na później i rozłożone w inny sposób. Wariantów umów restrukturyzacyjnych jest bardzo dużo. Mogą one być m.in. następujące⁷:

1. przesunięcie terminu spłat rat odsetkowych i/lub kapitałowych na później, przy utrzymaniu dotychczasowego oprocentowania (bank zarobi na kredycie więcej, choć później),

⁶ A. Krysiak A., A. Staniszevska, M.S. Wiatr, *Zarządzanie portfelem kredytowym banku*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2012, s. 309.

⁷ Z. Dobosiewicz, *Kredyt hipoteczny. Poradnik*, Difin S.A., Warszawa 2010, s. 112.

2. przesunięcie na później terminu spłat rat odsetkowych i/lub kapitałowych, przy zachowaniu ich dotychczasowej wielkości (oznacza to obniżenie oprocentowania kredytu i może przynieść straty bankowi),
3. przesunięcie terminu spłat rat odsetkowych i/lub kapitałowych na później, przy ich zmniejszeniu (zwykle oznacza to straty finansowe netto banku na kredycie).

Przy pierwszym z wymienionych wariantów mamy do czynienia z sytuacją, w której bank ma nadzieję, że problemy kredytobiorcy są przejściowe, a jego przyszła sytuacja będzie bardzo dobra. Niektóre banki zakładają, że przejściowe problemy mogą zdarzyć się każdemu kredytobiorcy i już w umowie kredytowej zakładają możliwość zawieszenia spłat przez kilka miesięcy w okresie wskazanym przez klienta. Natomiast warianty drugi i trzeci zwykle oznaczają straty banku na kredycie. W tej sytuacji koszty ponoszone przez bank mogą przekroczyć wpływy z rat procentowych. Argumentem specjalistów bankowych na rzecz restrukturyzacji jest fakt, że straty banku są mniejsze niż te, które występują przy windykacji kredytu. Jeśli jednak bank dojdzie do wniosku, że restrukturyzacja kredytu nie przyniesie pożądanych efektów, to jest on zmuszony do wszczęcia postępowania windykacyjnego. Dzieje się tak najczęściej wówczas, gdy bank uzna, że są tylko niewielkie szanse na poprawę sytuacji finansowej kredytobiorcy w stopniu umożliwiającym spłatę kredytu. Celem działań windykacyjnych jest doprowadzenie przez bank do zwrotu całej kwoty kredytu udzielonego kredytobiorcy wraz z należnymi odsetkami, przy jak najmniejszych kosztach własnych banku. Postępowanie egzekucyjne jest wszczynane przez organ egzekucyjny po otrzymaniu wniosku o wszczęcie egzekucji i dołączonego tytułu wykonawczego jako podstawy egzekucji. Zgodnie z prawem bankowym – na podstawie ksiąg banków lub innych dokumentów związanych z dokonywaniem czynności bankowych – banki mogą wystawiać bankowe tytuły egzekucyjne. Bankowy tytuł egzekucyjny może być podstawą egzekucji według przepisów postępowania cywilnego po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonywała czynności bankowej albo jest dłużnikiem banku z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia.

Nowelizacja prawa bankowego z 2004 r. umożliwiła bankom *outsourcing* działań windykacyjnych. Przekazanie działań windykacyjnych firmom zewnętrznym jest możliwe tylko wówczas, gdy powierzenie wykonywania czynności nie wpłynie niekorzystnie na prowadzenie przez bank działalności zgodnie z przepisami prawa, ostrożne i stabilne zarządzanie bankiem, skuteczność systemu kontroli wewnętrznej w banku, możliwość wykonywania obowiązków biegłego rewidenta upoważnionego do badań sprawozdań finansowych banku na podstawie zawartej z bankiem umowy oraz tajemnicy prawnie chronionej.

Istotny wpływ na wynik finansowy banku komercyjnego mają dwa elementy procedury kredytowej, a mianowicie:

1. ustalenie ceny kredytu, która określa wysokość wpływów banku,
2. ustanowienie stosownych zabezpieczeń, które w znaczący sposób pozwalają zredukować ryzyko spłaty udzielonego przez bank kredytu.

Istotny mechanizm finansowania ryzyka kredytowego w banku komercyjnym stanowi cena kredytu. Jest ona w każdym przypadku ostatecznym źródłem pokrycia ryzyka kredytowego. Cena kredytu nie jest taka sama dla wszystkich kredytów udzielanych przez dany bank. Obejmuje ona kilka komponentów, z których każdy jest jednocześnie źródłem finansowania określonych kosztów lub zapłaty za ryzyko wynikające z transakcji kredytowej (rysunek 2).

Rysunek 2. Koszt kredytu bankowego

Źródło: J. Gwizdała, *Ryzyko kredytowe w działalności banku komercyjnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011, s. 151.

Proces kalkulacji ceny kredytu polega na ustaleniu takich warunków i struktury kredytowania, aby bank mógł ostatecznie uzyskać zaplanowaną stopę zwrotu na kapitale. Kalkulacja ceny kredytu wymaga uwzględnienia spodziewanych dochodów z kredytu, kosztów zasobów finansowych dostarczonych kredytobiorcy, kosztów manipulacyjnych i związanych z obsługą kredytu oraz kategorii ryzyka przypisywanego danemu kredytobiorcy. Cena kredytu jest określana poprzez oprocentowanie (stałe lub zmienne), prowizje oraz pozostałe koszty, które mogą stanowić prowizje administracyjne lub opłaty wynikające z ustanowionych zabezpieczeń. Wysokość oprocentowania kredytu jest ustalana w taki sposób, aby przewyższała koszty związane z pozyskaniem środków na jego udzielenie, zaś pozostałe koszty udzielenia kredytu powinny zostać przynajmniej pokryte przez przychody pochodzące z prowizji. Zatem rekompensowanie ryzyka kredytowego następuje poprzez świadomie skalkulowaną „składkę na ryzyko”, która jest wliczana w cenę kredytu.

Na wysokość ceny kredytu wpływają przede wszystkim następujące elementy:

1. ryzyko kredytobiorcy,
2. polityka banku komercyjnego,
3. okres kredytowania,
4. jakość ustanowionych zabezpieczeń⁸.

Ocena bieżącej oraz przewidywanej w przyszłości sytuacji finansowej klienta pozwala określić wysokość marży związanej z ryzykiem. Im wyższe jest ryzyko, tym wyższa jest marża (zysk banku z udzielonego kredytu). Wysokość prowizji oraz oprocentowania może zależeć również od przebiegu współpracy danego klienta z bankiem komercyjnym. W praktyce banki konkurują między sobą w walce o obsługę klienta i muszą w związku z tym oferować

⁸ M. Capiga, J. Harasim, G. Szustak, *Finanse banków*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2005, s. 129.

konkurencyjne warunki cenowe dotyczące swoich usług, w tym konkurencyjne ceny (a zatem i marże) usług kredytowych.

Fundamentalne znaczenie dla banku komercyjnego z punktu widzenia ryzyka kredytowego oraz kosztów udzielenia kredytu ma forma i jakość przedstawionych przez kredytobiorcę zabezpieczeń. Zabezpieczenie kredytu ma na celu zapewnienie bankowi zwrotu udzielonego kredytu wraz z odsetkami, prowizją oraz innymi kosztami w przypadku, gdyby klient nie uregulował tych płatności w terminach ustalonych w umowie kredytowej. Należy jednak pamiętać, że głównym źródłem spłaty powinny być strumienie pieniężne generowane z podstawowej działalności kredytobiorcy, a zabezpieczenie należy traktować wyłącznie jako wtórne źródło spłaty.

Przy wyborze rodzaju zabezpieczenia kredytu bank komercyjny uwzględnia przede wszystkim:

1. rodzaj, wysokość i termin spłaty udzielonego kredytu,
2. realną możliwość zaspokojenia roszczeń banku z przyjętego zabezpieczenia w możliwie krótkim czasie,
3. sytuację ekonomiczno-finansową kredytobiorcy,
4. cechy danego zabezpieczenia wynikające z przepisów prawa,
5. status prawny kredytobiorcy,
6. przewidywany nakład pracy pracowników banku oraz koszt ustanowienia zabezpieczenia dla banku i klienta,
7. łatwość zamiany na gotówkę.

Kredyt udzielany osobie fizycznej będzie najczęściej wymagał jedynie zabezpieczenia osobistego, często w formie weksla *in blanco* oraz poręczenia według prawa cywilnego. Tymczasem w przypadku kredytu mieszkaniowego bądź samochodowego niezbędne będzie zabezpieczenie rzeczowe w postaci zastawu rejestrowego lub hipoteki. Zasady polityki banku powinny precyzować maksymalny udział kredytu w wartości zabezpieczeń poszczególnych rodzajów. Podstawowym elementem polityki kredytowej jest zasada, że bank nie udziela kredytów w pełnej wysokości wartości przedmiotu zabezpieczenia. Ryzyko spadku wartości przedmiotu powinien ponosić kredytobiorca. Możliwość deprecjacji powinna być zatem uwzględniona poprzez ustanowienie marginesu bezpieczeństwa za pomocą wskaźnika (*Loan to Value – LtV*) stanowiącego iloraz kwoty kredytu do wartości zabezpieczenia⁹. Bank powinien badać poziom tego wskaźnika przed podjęciem decyzji o udzieleniu kredytu, a w trakcie trwania umowy monitorować jego poziom. Z uwagi na istotne różnice w poziomie i charakterze ryzyka związanego z różnymi typami zabezpieczeń bank powinien ustalać maksymalny poziom wskaźnika LtV dla różnych rodzajów kredytów i zabezpieczeń. Bank może zabezpieczyć swoją wiarygodność poprzez przyjęcie jednej lub kilku form zabezpieczenia. Zabezpieczenia przewidziane umową kredytową powinny być ustanawiane przed uruchomieniem kredytu. Do momentu spłaty kredytu wraz z odsetkami bank komercyjny sprawuje nadzór nad własnością, wartością oraz realizacją zabezpieczenia.

W warunkach kryzysów, niepokojów oraz zawirowań na rynkach finansowych banki starają się minimalizować ryzyko poprzez prowadzenie restrykcyjnej polityki kredytowej. Częstym przejawem zwiększania restrykcyjności w dostępie do kredytów jest ograniczenie dostępu do produktów długoterminowych oraz walutowych. Bardzo ważnym elementem restrykcyjności jest także wybór preferowanych kredytobiorców. Istotne znaczenie mają tu rozstrzygnięcia dotyczące kredytów korporacyjnych i detalicznych, szczególnie w kontekście ryzyka i kosztów zarządzania należnościami¹⁰. Nie mniej ważnym rozstrzygnięciem dotyczącym pożądanej struktury portfela kredytowego jest kwestia stopnia dywersyfikacji

⁹ M. Capiga, *Finanse banków*, Wolters Kluwer Sp. z o.o, Warszawa 2011.

¹⁰ A. Bogus, *Asymetryczność polityki kredytowej banku centralnego i banków komercyjnych w warunkach kryzysu*, Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011, s. 85.

produktów kredytowych. Polityka kredytowa banku może być wyrazem strategii opanowania wąskiego segmentu transakcji gospodarczych lub może być zorientowana na kompleksową obsługę wyodrębnionych podmiotów gospodarczych.

Ważny obszar sterowania restrykcyjnych narzędzi stanowią oprocentowanie kredytów oraz działania marketingowe. Rynek kredytowy jest specyficzny w zakresie elastyczności cenowej. W porównaniu z innymi mechanizmami alokacji dóbr i usług możliwości wykorzystania cen w zakresie interakcji podaży i popytu na produkty kredytowe są znacznie mniejsze. Jest to istotny czynnik skuteczności ustalania wysokości oprocentowania.

Kolejnym ważnym elementem restrykcyjnej polityki kredytowej jest zaostrenie kryteriów ich alokacji. Stopień restrykcyjności jest pochodną oceny ryzyka kredytowego. Zależy zarówno od uwarunkowań makroekonomicznych, jak i sytuacji finansowej konkretnego banku. Podstawowym elementem mechanizmu alokacji kredytów jest ich racjonowanie. Restrykcyjność dystrybucji produktów kredytowych może zatem dotyczyć kryteriów selekcji kredytobiorców oraz warunków korzystania z kredytów. Wzrost restrykcyjności polityki kredytowej prowadzi nieuchronnie do ograniczenia akcji kredytowej, stąd też wybór adekwatnego poziomu restrykcyjności ma tak duże znaczenie dla preferowanej polityki każdego banku.

Dynamiczne zmiany w ostatnich latach, niepewność sytuacji gospodarczej utrudniająca wycenę ryzyka kredytowego, wysokie koszty utrzymania płynności oraz ograniczenia kapitałowe przyczyniły się do radykalnego zaostrenia polityki kredytowej przez banki komercyjne, co w konsekwencji doprowadziło do ograniczenia podaży kredytu. W dobie kryzysu wiele banków zdecydowało się na racjonalizację modelu obsługi oraz optymalizację procesów. Banki uznały, że na poprawę rentowności pozytywnie wpłyną restrukturyzacja, ograniczenie kosztów, dochody z tytułu opłat i prowizji oraz zaniechanie wypłaty dywidendy¹¹. Innymi inicjatywami stały się działania mające na celu wyeliminowanie operacji nieprzynoszących wartości, wprowadzenie nowych technologii obsługi oraz racjonalizacji sprzedaży czy też wdrażanie bieżących programów oszczędności. Jednocześnie banki skoncentrowały się na klientach o niższym poziomie ryzyka, na produktach wymagających mniejszego zaangażowania kapitału, tj. depozytach, kartach i produktach transakcyjnych oraz na utrzymaniu trwałych relacji z rentownymi klientami.

Zakończenie

Banki komercyjne funkcjonują w ściśle określonych warunkach ekonomicznych, społecznych, politycznych oraz prawnych. Na współczesnym rynku, który cechuje się dużą zmiennością, nasilającą się konkurencją, presją czasu oraz globalizacją procesów i struktur, działalności banków zawsze towarzyszy ryzyko o zmiennym charakterze i skali, mogące przynieść niepowodzenie lub stratę.

Podobnie jak każdy podmiot, przedsiębiorstwo bankowe ponosi ryzyko nieodłączne, związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Istnieje jednak wiele innych rodzajów ryzyka, które są charakterystyczne dla działalności bankowej, w tym ryzyko kredytowe, ryzyko rynkowe, ryzyko operacyjne, ryzyko utraty płynności oraz ryzyko prawne i regulacyjne. Jednakże spośród wymienionych rodzajów ryzyka bankowego największą rolę odgrywa ryzyko kredytowe i to właśnie ono powinno być przedmiotem szczególnej uwagi kadry zarządzającej instytucjami bankowymi.

Na ryzyko kredytowe mają wpływ zarówno czynniki zewnętrzne, tj. koniunktura, polityka fiskalna i monetarna, ubożenie społeczeństwa, postęp techniczny, jak i czynniki wewnętrzne

¹¹ M. Gabryś, *Restrukturyzacja banków komercyjnych w warunkach kryzysu finansowego*, Repozytorium Wyższej Szkoły Biznesu w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2009, s. 376-377.

(zależne od banku), np. polityka kredytowa banku, kwalifikacje pracowników pionu kredytowego, dywersyfikacja portfela kredytowego, rodzaje oraz wysokość zabezpieczeń. Zazwyczaj przyczyną powstawania trudności finansowych banków – prowadzącą nawet do ich upadłości – jest zła polityka kredytowa, niesprawne procedury kredytowe, nieprzestrzeganie norm kredytowych oraz niewystarczające zabezpieczenia.

Polityka kredytowa banku odzwierciedla stosunek banku do ryzyka kredytowego, w szczególności formalizuje zasady udzielanych przez bank kredytów, a także określa zasady oceny i pomiaru portfela kredytowego. Odpowiednia polityka kredytowa banku, mająca na celu poprawną ocenę pojedynczych wniosków kredytowych, jak również pozwalająca ocenić jakość portfela kredytowego ma bezpośredni wpływ na lepsze zarządzanie płynnością finansową.

Banki mają dużą swobodę w doborze metod i technik, których celem jest prawidłowe zarządzanie ryzykiem kredytowym. Stosowana przez bank komercyjny metodyka oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy oraz ocena jego możliwości spłaty kredytu wraz z odsetkami ma kluczowe znaczenie. Zaostrzona walka o klienta nierzadko doprowadza do akceptacji przez bank wyższego poziomu ryzyka i rezygnacji z dodatkowych zabezpieczeń. Jednakże bank komercyjny może się skutecznie ustrzec przed udzieleniem „złego kredytu”, stosując odpowiednie metody szacowania ryzyka związanego z każdym poszczególnym kredytem.

Zarządzanie ryzykiem kredytowym, a zwłaszcza prawidłowa jego identyfikacja oraz należyty pomiar, jest procesem wieloetapowym. W celu zagwarantowania prawidłowej identyfikacji ryzyka kredytowego niezbędna jest rzetelna i dogłębna analiza danych oraz właściwy dobór i interpretacja wybranych wskaźników. Należyty pomiar ryzyka kredytowego umożliwia świadomy wybór właściwej strategii dla zarządzania portfelem kredytowym oraz zastosowanie odpowiednich metod i narzędzi je redukujących.

Skutki globalnego kryzysu finansowego z 2008 r. Polska odczuła w sposób pośredni – poprzez pogorszenie światowej koniunktury, większą niepewność transakcji na rynku walutowym oraz spadek zaufania pomiędzy instytucjami finansowymi. Szczególnie widoczne jest to na rynku kredytowym, gdzie nastąpiło gwałtowne zaostrzenie kryteriów przyznawania kredytów oraz wzrost kosztów pozyskania pieniądza na rynku kapitałowym dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw. Aktualnie sytuacja w polskim sektorze bankowym jest stabilna, choć obecne są jeszcze wahania w obszarze kredytów zagrożonych. Biorąc pod uwagę poszczególne portfele, poprawę jakości odnotowano w obszarze kredytów konsumpcyjnych, kredytów dla przedsiębiorstw, a pogorszenie w portfelu kredytów mieszkaniowych i pozostałych kredytów dla gospodarstw domowych.

Globalny kryzys finansowy uwidocznił niedoskonałość dotychczasowych technik dywersyfikacji i ograniczania ryzyka kredytowego oraz wymusił konieczność nowego podejścia do zarządzania nim w działalności kredytowej banków komercyjnych.

Literatura

1. Adamczyk M., *Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej. Wyzwania gospodarki globalnej*, „Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego” 2012, nr 31
2. Bogus A., *Asymetryczność polityki kredytowej banku centralnego i banków komercyjnych w warunkach kryzysu*, Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011
3. Capiga M., *Finanse banków*, Wolters Kluwer Sp. z o.o, Warszawa 2011
4. Capiga M., Harasim J., Szustak G., *Finanse banków*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2005
5. Czarnecki L., *Ryzyko w działalności bankowej. Nowe spojrzenie po kryzysie*, Studio EMKA, Warszawa 2011

6. Dobosiewicz Z., *Kredyt hipoteczny. Poradnik*, Difin S.A., Warszawa 2010
7. Gabryś M., *Restrukturyzacja banków komercyjnych w warunkach kryzysu finansowego*, Repozytorium Wyższej Szkoły Biznesu w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2009
8. Gwizdała J., *Ryzyko kredytowe w działalności banku komercyjnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011
9. Krysiak A., Staniszevska A., Wiatr M.S., *Zarządzanie portfelem kredytowym banku*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2012
10. Przygoda A., *Stabilność Systemu Bankowego w Polsce a światowy kryzys finansowy*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów” 2009, z. 93
11. Rolski M., *Racjonalność a ryzyko kredytowe w działalności bankowej*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2014
12. *Współczesny kryzys gospodarczy. Przyczyny, przebieg, skutki*, red. J.L. Bednarczyk, S.I. Bukowski, J. Misala, CeDeWu, Warszawa 2009

IMPACT OF THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON THE CREDIT RISK MANAGEMENT IN A BANK

Summary

The main purpose of this article is to present the role of risk in the activity of a commercial bank with particular reference to the global financial crisis. The introductory part presents the origins of economic crises, especially the contemporary crisis from 2007-2010, which began in the United States subprime mortgage market. Dating back to the 1831, considerations allow to understand the causes of the crises. Then the impact of the global financial crisis on the scale of the crediting activities of banks in Poland was analyzed, presenting a credit portfolio structure, with a particular focus on the structure of loans to households and enterprises. In the second part of the article the process of credit risk management was discussed, paying attention to the crucial role of the bank's credit policy, and the conditions and prospects of commercial bank credit activity development were specified. It presents also the criteria for the proper credit management, indicating as the optimal solution the development of the so-called „credit textbook”.

Keywords: global economy, financial crisis, risk management, credit risk

Prof. UG, dr hab. Jerzy Piotr Gwizdała
Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański
Katedra Finansów i Ryzyka Finansowego
ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot
e-mail: jgwizdala1@wp.pl